

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
EVGENI TANCHEV
19 päivänä joulukuuta 2019¹

Asia C-511/17

**Györgyné Lintner
vastaan
UniCredit Bank Hungary Zrt.**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Fővárosi Törvényszék (Budapestin alioikeus, Unkari))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13/ETY –
4 artiklan 1 kohta – Kohtuuttomuutta arvioitaessa huomioon otettavat sopimusehdot –
6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta – Kuluttajasopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta koskevan
kansallisen tuomioistuimen viran puolesta tekemän tutkinnan laajuus

I Johdanto

1. Käsiteltävä asia perustuu Fővárosi Törvényszékin (Budapestin alioikeus, Unkari) esittämään ennakkoratkaisupyyntöön, joka koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY² tulkintaa. Se on yksi niistä monista asioista, joita unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi on saatettu ja jotka liittyvät valuuttamääräisiä kuluttajien tekemiä luottosopimuksia koskevaan Unkarin lainsäädäntökehykseen.³

2. Käsiteltävässä asiassa tulee kuitenkin esiin perustavia kysymyksiä, jotka koskevat kansallisen tuomioistuimen velvollisuutta tutkia viran puolesta (ex officio) kuluttajasopimusten kohtuuttomia ehtoja direktiivin 93/13 tulkinnasta annetun unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti. Nämä kysymykset liittyvät nimittäin ensinnäkin siihen, onko kansallisen tuomioistuimen viran puolesta tekemän kohtuuttomien ehtojen tutkinnan ulottuttava kaikkiin sopimuksen ehtoihin, vaikka ehdot eivät koske kanteen kohdetta, ja toiseksi siihen, missä määrin kansallisen tuomioistuimen voidaan edellyttää ryhtyvän viran puolesta selvittämistoimiin saadakseen tämän tutkinnan suorittamiseksi tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

3. Käsiteltävä asia tarjoaa näin ollen unionin tuomioistuimelle arvokkaan tilaisuuden kehittää ja täsmentää direktiiviä 93/13 koskevaa oikeuskäytäntöään ja etenkin selvittää sen velvollisuuden laajuutta, jonka mukaisesti kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä selvittämistoimiin ja joka seuraa 9.11.2010 annetusta urauurtavasta tuomiosta VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659).

¹ Alkuperäinen kieli: englanti.

² EYVL 1993, L 95, s. 29.

³ Ks. erityisesti tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367); tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) ja tuomio 14.3.2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207); ks. myös julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:9); julkisasiamies Tanchevin ratkaisuehdotus OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:303) ja julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus Dunai (C-118/17, EU:C:2018:921).

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

4. Direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.”

5. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

6. Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa säädetään lisäksi seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

B Unkarin oikeus

7. Vuoden 1952 siviiliprosessilain (A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, jäljempänä siviiliprosessilaki) 3 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin sitä sovellettiin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, säädetään seuraavaa:

”Asianosaisten esittämät vaatimukset ja oikeudelliset lausumat sitovat tuomioistuinta, ellei laissa toisin säädetä. Tuomioistuin ei ota huomioon asianosaisten esittämiä vaatimuksia ja niiden perusteita niiden muodon vaan sisällön perusteella.”

8. Siviiliprosessilain 23 §:n 1 momentin k kohdassa säädetään seuraavaa:

”Alioikeuden toimivaltaan kuuluvat – – asiat, joissa vaaditaan kohtuuttomia sopimusehtoja sisältävien sopimusten toteamista pätemättömäksi.”

9. Siviiliprosessilain 73/A §:n 1 momentin b kohdassa säädetään seuraavaa:

”Oikeudenkäyntiasiamiehen käyttö on pakollista – – asioissa, jotka kuuluvat alioikeuden toimivaltaan ensimmäisen asteen tuomioistuimena, asian jokaisessa menettelyvaiheessa muutoksenhakuvaihe mukaan lukien – –”

10. Siviiliprosessilain 213 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tuomiossa on ratkaistava kaikki asiassa tai 149 §:n perusteella yhdistetyissä asioissa esitetyt vaatimukset.”

11. Siviiliprosessilain 215 §:ssä säädetään lisäksi seuraavaa:

”Tuomioistuin ei voi tuomita muuta tai enempää kuin kanteessa tai vastauskirjelmässä on vaadittu; tätä sääntöä sovelletaan myös päävaateeseen nähden liitännäisiin vaatimuksiin (korko, kulut jne.)”

III Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

12. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan Györgyné Lintner teki kuluttajana 13.12.2007 UniCredit Bank Hungary Zrt. -nimisen rahalaitoksen (jäljempänä UniCredit Bank Hungary) kanssa Sveitsin frangin määräisen luottosopimuksen, joka myönnettiin ja oli maksettava takaisin Unkarin forinteissa ja jonka vakuutena oli kiinnitys (jäljempänä sopimus).⁴

13. Lintner katsoi, että sopimus sisälsi tiettyjä ehtoja, joita voitaisiin pitää kohtuuttomina, ja nosti 18.7.2012 UniCredit Bank Hungarya vastaan kanteen Fővárosi Törvényszékissä. Kanteessaan Lintner vaati, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa 7.2.2., 7.3. ja 7.4. kohdassa olevat sopimusehdot, joilla UniCredit Bank Hungarylle annetaan oikeus yksipuolisesti muuttaa sopimusta, pätemättömiksi ja vahvistaa, etteivät kyseiset sopimusehdot olleet sitoneet häntä sopimuksen tekemisestä lähtien. Kanteensa tueksi hän vetosi muun muassa direktiiviin 93/13.

14. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hylkäsi kanteen 29.8.2013 antamallaan tuomiolla. Lintner valitti kyseisestä tuomiosta.

15. Fővárosi Ítéletábla (Budapestin ylioikeus, Unkari) kumosi 1.4.2014 antamallaan määräyksellä mainitun tuomion ja määräsi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen aloittamaan menettelyn uudelleen ja antamaan uuden ratkaisun.

16. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, Fővárosi Ítéletábla totesi kyseisessä määräyksessä muun muassa, että direktiiviä 93/13 voitiin soveltaa tehokkaasti vain siinä tapauksessa, että kansallinen tuomioistuin tutkii viran puolesta koko riidanalaisen sopimuksen, ja jos se tällöin toteaa tiettyjen sopimusehtojen olevan kohtuuttomia, sen on kysyttävä kuluttajalta, haluaako tämä vedota myös muiden sopimusehtojen kohtuuttomuuteen. Se viittasi tältä osin sopimuksen 1, 2, 4, 10.4 ja 11.2 kohdassa oleviin ehtoihin sekä yleisten sopimusehtojen, joiden määräykset ovat osa sopimusta, 1.8 kohtaan samoin kuin kuluttajien kanssa tehtäviä sopimuksia koskevien yleisten ehtojen III.13.4 kohtaan, III.18.1 kohdan 1, 4 ja 5 alakohtaan sekä III.18.2 kohdan j alakohtaan. Se ohjeisti ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta kehottamaan Lintneriä ilmoittamaan, halusiko hän vedota näiden ehtojen tai muiden sopimusehtojen kohtuuttomuuteen ja tunnustaisiko hän sopimuksen sitovan itseään sen jälkeen, kun kyseessä olevia ehtoja ei enää sovellettaisi.

17. Unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että Lintnerin edustaja pyysi 5.7.2014 päivätyllä, alkuperäisen kanteen täydennyksellä ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta toteamaan pätemättömiksi alkuperäisessä kanteessa mainittujen sopimusehtojen lisäksi kaikki 1.4.2014 annetussa määräyksessä yksilöidyt sopimusehdot.

⁴ On syytä huomata, että kuluttajan käsite määritellään direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa ja elinkeinonharjoittajan käsite saman artiklan c alakohdassa. Jollei kansallisen tuomioistuimen selvityksistä muuta johdu, ennakkoratkaisupyynnön perusteella oletetaan, että pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä oleva tilanne kuuluu direktiivin 93/13 soveltamisalaan.

18. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kehotti 26.10.2015 antamallaan määräyksellä Lintneriä esittämään pyynnön sopimuksen pätemättömyyden oikeudellisten seurausten soveltamiseksi valuuttamääräisiä luottosopimuksia koskevan vuonna 2014 annetun kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tähän lainsäädäntöön sisältyvät erityisesti lait DH1⁵ ja DH2⁶, joihin sisältyy säännöksiä sopimusehtojen kohtuuttomuuden määrittämisestä ja sen seurauksista tällaisiin sopimukseen sisältyvien sellaisten ehtojen osalta, jotka koskevat oikeutta tehdä yksipuolisia muutoksia sopimukseen luotonantajan hyväksi (jäljempänä oikeus tehdä yksipuolisia muutoksia) ja kyseisen valuutan osto- ja myyntihinnan erotusta (jäljempänä valuuttakurssien erotus).⁷

19. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan kehotukseen ei vastattu, joten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti menettelyn 7.12.2015 antamallaan määräyksellä. Lintner valitti tästä määräyksestä.

20. Fővárosi Ítéltábla vahvisti ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 7.12.2015 antaman määräyksen 29.3.2016 antamallaan määräyksellä siltä osin kuin se koski niiden sopimusehtojen kohtuuttomuutta, jotka koskivat DH1- ja DH2-laissa tarkoitettuja oikeutta tehdä yksipuolisia muutoksia ja valuuttakurssien erotusta. Se kuitenkin kumosi kyseisen määräyksen muilta osin ja määräsi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen aloittamaan menettelyn uudelleen ja antamaan uuden ratkaisun. Fővárosi Ítéltábla katsoi, että vaikka DH1- ja DH2-laissa tarkoitettut sopimusehdot eivät voineet enää olla tuomioistuinratkaisun kohteena,⁸ Lintner ajoi vaatimustaan edelleen siltä osin kuin hän vaati toteamaan 1.4.2014 annetussa määräyksessä yksilöidyt sopimusehdot kohtuuttomiksi. Se katsoi näin ollen, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on menettelyn uudelleen aloittaessaan ratkaistava aineellisesti muut Lintnerin vaatimukset.

21. Tämän perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin totesi pyynnössään, että sen edellytetään tutkivan viran puolesta sopimusehtoja, joita Lintner, pääasian oikeudenkäynnissä asiamiehensä välityksellä toimivana kantajana, ei riitauttanut ensimmäisessä oikeusasteessa. Lintner ei myöskään esittänyt kanteensa perusteluissa tosiseikkoja, joista voitaisiin päätellä, että hän vaati myös toteamaan Fővárosi Ítéltáblan 1.4.2014 antamassaan määräyksessä yksilöidyt sopimusehdot kohtuuttomiksi.

22. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö⁹ huomioon ottaen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan direktiivin 93/13 asianmukaisen tulkinnan kannalta ei ole selvää, missä määrin kansallisen tuomioistuimen edellytetään tutkivan viran puolesta, ovatko sopimuksen kaikki ehdot kohtuuttomia, ja missä määrin tuomioistuinta sitovat tässä tutkinnassa kantajan vaatimukset, kun otetaan huomioon, että Unkarin lainsäädännössä käsiteltävän kaltaisia asioita, joissa vaaditaan toteamaan kohtuuttomien sopimusehtojen pätemättömyys, voidaan ajaa ainoastaan asianajajan välityksellä.

5 Rahalaitosten kuluttajien kanssa tekemiä lainasopimuksia koskevissa asioissa annettuihin Kúrian (ylin tuomioistuin, Unkari) yhdenmukaistamisratkaisuihin liittyvistä eräistä kysymyksistä vuonna 2014 annettu laki nro XXXVIII (A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény, jäljempänä DH1-laki).

6 Rahalaitosten kuluttajien kanssa tekemiä lainasopimuksia koskevissa asioissa annettuihin Kúrian yhdenmukaistamisratkaisuihin liittyvistä eräistä kysymyksistä vuonna 2014 annetussa laissa nro XXXVIII vahvistetuista tilitystä koskevista ja eräistä muista säännöksistä vuonna 2014 annettu laki nro XL (A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény, jäljempänä DH2-laki).

7 Ks. tältä osin tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367); tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) ja tuomio 14.3.2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207).

8 Vaikka tätä ei täsmennettykään ennakkoratkaisupyynnössä, voidaan otaksua, että kuten Unkarin hallituksen huomautuksissa todetaan, DH1-lain mukaan sopimusehdot, jotka koskevat oikeutta tehdä yksipuolisia muutoksia ja valuuttakurssien erotusta, merkitsevät vääriinkäyttöä ex lege, joten näiden ehtojen arviointi tuomioistuimessa ei ollut enää tarpeen. Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 7.

9 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa tuomioon 4.6.2009, Pannon (C-243/08, EU:C:2009:350) ja tuomioon 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88).

23. Tässä tilanteessa Fővárosi Törvényszék päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohtaa – kun otetaan huomioon myös kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään oikeudenkäyntiasiamiehen käytön pakollisuudesta – tulkittava siten, että jokaista sopimusehtoa on tarkasteltava erikseen kohtuuttomuuden osalta riippumatta siitä, onko sopimuksen kaikkia ehtoja tosiasiallisesti tarpeen tarkastella, jotta kanteessa esitetty vaatimus voidaan ratkaista?
- 2) Jos näin ei ole, onko – ensimmäisessä kysymyksessä esitetyn vastaisesti – [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että on tarkasteltava myös sopimuksen kaikkia muita ehtoja, jotta voidaan selvittää, onko sopimusehto, johon vaatimus perustuu, kohtuuton?
- 3) Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, merkitseekö se sitä, että jotta voidaan määrittää kyseessä olevan sopimusehdon kohtuuttomuus, on tarkasteltava sopimusta kokonaisuudessaan, jolloin sopimuksen jokaisen osan kohtuuttomuutta ei ole tarpeen tarkastella erikseen, riippumatta kanteesta riitautetusta sopimusehdosta?”

IV Menettely unionin tuomioistuimessa

24. Fővárosi Törvényszék huomautti ennakkoratkaisupyynnössä, että Fővárosi Ítéletábla esitti asiassa C-51/17, OTP Bank ja OTP Faktoring ennakkoratkaisupyynnön, jonka viides kysymys on merkityksellinen käsiteltävän asian kannalta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyysi näin ollen unionin tuomioistuinta yhdistämään nämä kaksi asiaa.

25. Unionin tuomioistuimen presidentin päätöksellä asian käsittely keskeytettiin siihen saakka, kunnes tuomio asiassa OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) annettiin 20.9.2018.

26. Sen jälkeen, kun kyseinen tuomio oli saatettu ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tietoon, unionin tuomioistuin tiedusteli siltä, aikoiko tämä pysyttää ennakkoratkaisupyynnönsä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin vastasi tähän myöntävästi 16.10.2018.

27. Kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimelle esittivät UniCredit Bank Hungary, Unkarin hallitus ja Euroopan komissio. Nämä osapuolet myös osallistuivat 19.9.2019 pidettyyn istuntoon.

V Yhteenveto asianosaisten ja muiden osapuolten lausumista

28. UniCredit Bank Hungary väittää, että kolmeen ennakkoratkaisukysymykseen, yhdessä tarkasteltuina, olisi vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ja 7 artiklan 1 kohdassa ei edellytetä, että kansalliset tuomioistuimet tutkivat viran puolesta sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuutta, joita kuluttaja ei ole riitauttanut ja jotka eivät liity kanteen kohteena oleviin sopimusehtoihin. Unionin tuomioistuimen asiassa OTP Bank ja OTP Faktoring¹⁰ esitettyyn viidenteen kysymykseen antaman vastauksen mukaisesti kansallisen tuomioistuimen on sen mukaan tutkittava viran puolesta kohtuuttomia sopimusehtoja vain, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat ja jos kyseinen ehto on merkityksellinen annettavan ratkaisun kannalta ja sillä on aineellinen ja looginen suhde siihen. Sikäli kuin tuomioistuin tunnistaa asiakirja-aineiston perusteella mahdollisen kohtuuttomuuden, jota kanteen vaatimukset eivät kata mutta joka liittyy niihin, sen on varmistettava, ettei kohtuuton ehto sido kuluttajaa, mutta viran puolesta tehtävän tutkimuksen ei pitäisi käsittää koko sopimusta, ellei tätä ole nimenomaisesti vaadittu, eikä siinä pitäisi etsiä ehtoja, joita voitaisiin pitää kohtuuttomina.

¹⁰ UniCredit Bank Hungary viittaa tuomioon 20.9.2018 (C-51/17, EU:C:2018:303, 90 ja 91 kohta).

29. UniCredit Bank Hungaryn mukaan tämä näkemys on vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen mukainen, sillä tuomioistuimella ei ole kansallisen lainsäädännön nojalla toimivaltaa tutkia viran puolesta ehtoja, jotka eivät ole välttämättömiä kanteesta annettavan ratkaisun kannalta, eikä kuluttajaa estetä riitauttamasta myöhemmässä menettelyssä sellaisen ehdon kohtuuttomuutta, jota ei ole tutkittu kyseisessä riita-asiassa.¹¹ Unionin tuomioistuin ei myöskään ole koskaan katsonut tuomioistuimella olevan velvollisuutta suorittaa viran puolesta rajoittamaton tutkinta,¹² ja kuten UniCredit Bank Hungary korosti istunnossa, velvollisuus tutkia viran puolesta kaikki sopimusehdot tekisi riita-asian kohteen epävarmaksi ja tarkoittaisi sitä, että tuomioistuimen ratkaisu saa oikeusvoiman koko sopimuksen osalta, jolloin toinen tuomioistuin ei voisi poiketa tästä ratkaisusta tai tutkia sopimusta.

30. Unkarin hallituksen mukaan ensimmäiseen kysymykseen on vastattava kieltävästi. Kansallisen tuomioistuimen ei edellytetä tutkivan jokaista sopimusehtoa erikseen sen kannalta, voidaanko sitä pitää kohtuuttomana. Sopimusehdoista, joiden kohtuuttomuuteen asianosaiset eivät ole vedonneet, tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta ehdot, joiden kohtuuttomuus voidaan selvästi todeta tosiseikkana käytettävissä olevien todisteiden perusteella. Tässä lähestymistavassa otetaan huomioon sekä asianosaisten määräämisperiaate että kuluttajien etujen suojelua koskeva periaate, sillä varmistetaan näiden kahden periaatteen mukainen ratkaisu ja myös noudatetaan unionin oikeuskäytäntöä, jonka mukaan kohtuuttoman ehdon tutkinta viran puolesta edellyttää, että tuomioistuimella on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

31. Unkarin hallitus väittää, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön¹³ perusteella viran puolesta tehtävän tutkinnan kannalta ei ole eroa siinä, edustaako kuluttajaa asianajaja vai ei. Jos asianosaisten toimittamien todisteiden tutkinnassa ilmenee selvästi, kun otetaan huomioon kanne ja vastine, että ehto, johon asianosaiset eivät ole vedonneet, on kohtuuton, tuomioistuimen on todettava viran puolesta ehdon kohtuuttomuus, mutta jos tuomioistuimella ei ole käytössään tämän edellyttämiä oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja, se ei voi tehdä näin, koska todisteita ei voida hankkia viran puolesta. Kuten Unkarin hallitus totesi istunnossa, kansallisen tuomioistuimen velvollisuutta ryhtyä viran puolesta selvittämistoimiin koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö liittyy direktiivin 93/13 soveltamisalaan, ja jos on viitteitä siitä, että ehto voisi olla kohtuuton, mutta tuomioistuin tarvitsee lisätodisteita muodostaakseen käsityksen asiasta, Unkarin lainsäädännön mukaan tuomioistuin ilmoittaa asianosaisille tästä mahdollisuudesta, ja kuluttaja voi siten laajentaa vaatimustaan ja toimittaa asiakirja-aineistoon asian kannalta merkityksellisiä asiakirjoja.

32. Unkarin hallitus viittaa näkemyksensä tueksi tiettyihin Kúrian lausuntoihin,¹⁴ joista etenkin ilmenee, että siltä osin kuin tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomuutta, sen on annettava asianosaisten esittää huomautuksia tästä seikasta, jotta vältetään ”yllätystuomiot”, joita asianosaiset eivät odottaneet. Unkarin hallitus kiinnittää myös huomiota Kúrian oikeuskäytännön arviointiryhmän luottosopimusten kohtuuttomista ehdoista antamaan yhteenvetolausuntoon,¹⁵ jossa katsottiin muun muassa, että käsitellessään kuluttajien nostamia kanteita, joissa vaaditaan kohtuuttomien sopimusehtojen toteamista pätemättömiksi, tuomioistuimen on unionin oikeuden nojalla tutkittava ainoastaan ne ehdot, joihin kuluttaja ei tosin ole vedonnut mutta jotka ovat olennaisia kanteen tai vastineen arvioinnissa välttämättömien säännösten tulkinnan

11 UniCredit Bank Hungary viittaa tuomioon 26.1.2017, Bank Primus (C-421/14, EU:C:2016:69, 52 kohta).

12 UniCredit Bank Hungary viittaa erityisesti tuomioon 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659); tuomioon 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349); tuomioon 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88) ja tuomioon 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340).

13 Unkarin hallitus viittaa erityisesti tuomioon 4.6.2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350); tuomioon 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88) ja tuomioon 30.5.2013, Jörös (C-97/11, EU:C:2013:340).

14 Unkarin hallitus viittaa Kúrian lausuntoon 1/2005 (VI. 15.) PK ja lausuntoon 2/2010 (VI. 28.).

15 ”Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazhatóságáa kölcsönszerződéseknél” (Pätemättömyyden oikeudellisten seurausten sovellettavuus luottosopimusten tapauksessa), 2015; saatavilla osoitteessa https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_i.pdf

kannalta, tai ne ehdot, jotka vaikuttavat niiden soveltamiseen, ja että määrittäessään, ovatko tällaiset sopimusehdot kohtuuttomia, tuomioistuin ei saa lausua asianosaisten toimittamien todisteiden perusteella todettujen tosiseikkojen taikka yleisesti tiedossa olevien tai yleisesti tunnettujen seikkojen ulkopuolelta.

33. Unkarin hallitus väittää, että toiseen ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava siten, että direktiivistä 93/13 ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että kaikki muut sopimuksen ehdot on myös tutkittava sen arvioimiseksi, onko vaatimuksen perusteena oleva sopimusehto kohtuuton. Tämän tutkinnan kuluessa kansallinen tuomioistuin voi ottaa viran puolesta esille sellaisten tiettyjen sopimusehtojen kohtuuttomuuden, joihin kuluttaja ei ole vedonnut. Kansallisen tuomioistuimen on kuitenkin otettava viran puolesta esille vain sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuus, joiden osalta sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

34. Unkarin hallitus katsoo samaan tapaan, että kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen olisi vastattava myöntävästi; jos kansallinen tuomioistuin – kun kohtuuttomuutta tutkitaan vaatimuksen asettamissa rajoissa – toteaa käytössään olevien oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, että sopimusehto on selvästi ja ilmeisesti kohtuuton, sen on otettava tämä huomioon viran puolesta, vaikka asianosaiset eivät ole siihen vedonneet.

35. Komission mukaan unionin tuomioistuimen olisi vastattava kolmeen ennakkoratkaisukysymykseen yhdessä tarkasteltuina siten, että direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohtaa ja 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, jonka on lausuttava kuluttajien kanssa tehtyjen sopimusten ehtojen kohtuuttomuudesta, on näitä ehtoja arvioidessaan otettava huomioon sopimuksen olosuhteet ja kaikki muut sen ehdot ja lausuttava sopimusehdon kohtuuttomuudesta ottaen nämä tekijät huomioon tai varmistettava, että sopimusta voidaan soveltaa ilman kohtuutonta ehtoa. Kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvien sopimusehtojen kohtuuttomuutta ei kuitenkaan edellytä, että se tutkii erikseen kunkin sopimusehdon kohtuuttomuutta, ellei kuluttaja näin halua, edellyttäen että kuluttaja ei menetä kansallisen prosessioikeuden ja erityisesti oikeusvoiman periaatteen mukaan oikeuttaan riitauttaa toisessa kanteessa ehdot, joihin ei ole vedottu pääasian oikeudenkäynnissä.

36. Komissio viittaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön¹⁶ ja väittää, että vaikka direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdassa ja 6 artiklan 1 kohdassa ei edellytetäkään, että kansallinen tuomioistuin tutkii erikseen kunkin sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidessaan sopimusta kokonaisuutena, jos tämän arvioinnin kuluessa tuomioistuin havaitsee muita ehtoja, joita voidaan pitää kohtuuttomina, sen on ilmoitettava tästä asianosaisille ja kehotettava kuluttajaa muuttamaan vaatimustaan, jotta varmistetaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan tehokkuus. Kantajan vaatimus rajaa tuomioistuimen direktiivin 93/13 nojalla viran puolesta tekemän tutkinnan, ja kyseisessä direktiivissä taattavan suojan tason kannalta on merkityksetöntä, edustaako kuluttajaa asianajaja. Kuten komissio istunnossa totesi, tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta kaikki sopimusehdot, joiden epäillään olevan kohtuuttomia, jos sen käytössä on tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, ja tuomioistuimen on myös unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön¹⁷ mukaisesti ryhdyttävä viran puolesta selvittämistoimiin, jolloin se voi pyytää asianosaisia toimittamaan asian kannalta merkityksellisiä asiakirjatodisteita, jotta se voi ratkaista, onko tietty sopimusehto kohtuuton.

¹⁶ Komissio viittaa erityisesti tuomioon 4.6.2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350); tuomioon 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164) ja tuomioon 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283).

¹⁷ Komissio viittaa tuomioon 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659) ja tuomioon 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88).

VI Asian tarkastelu

37. Tarkasteluni jakautuu kahteen osaan. Ensiksi A jaksossa käsittelen ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä, sillä se koskee sen kansallisen tuomioistuimen sen velvollisuuden laajuutta, joka sillä on direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti tutkia viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta. Toiseksi B jaksossa tutkin yhdessä toisen ja kolmannen ennakkoratkaisukysymyksen, koska ne liittyvät myös direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan mukaiseen kansallisen tuomioistuimen tekemään sopimusehdon kohtuuttomuuden arviointiin.

A Ensimmäinen kysymys

38. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii lähinnä selvittämään, edellytetäänkö direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ja 7 artiklan 1 kohdassa kansallisen tuomioistuimen tutkivan viran puolesta sopimuksen kaikkien ehtojen kohtuuttomuutta, vaikka ne eivät ole tarpeen asianosaisten riita-asiassa esittämien vaatimusten ratkaisemiseksi, kun otetaan huomioon siviiliprocessoikeudelliset periaatteet, joiden mukaan asianosaiset rajaavat oikeudenkäynnin kohteen ja tuomioistuin ei saa lausua kanteen ulkopuolelta (ne ultra petita), sekä oikeudellista edustusta koskevat säännöt, sellaisina kuin niistä säädetään Unkarin lainsäädännössä (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 7–11 kohta).

39. Olen tullut siihen tulokseen, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuutta, jotka liittyvät riita-asian kohteeseen ja joilla on yhteys asiakirja-aineistoon sisältyviin oikeudellisiin seikkoihin tai tosiseikkoihin.

40. Vastatakseni kysymykseen tarkastelen ensin kohtuuttomien sopimusehtojen viran puolesta tutkimista koskevan kansallisen tuomioistuimen velvollisuuden laajuutta. Sen jälkeen tutkin selvittämistoimenpiteisiin ryhtymistä viran puolesta koskevan kansallisen tuomioistuimen velvollisuuden laajuutta. Viimeiseksi käsittelen sen mahdollista merkityksellisyyttä, käyttäkö kuluttaja oikeudenkäyntiasiamiestä vai ei.

1. Kohtuuttomien sopimusehtojen viran puolesta tehtävän tutkinnan laajuus

41. Aluksi on syytä todeta, että käsiteltävässä asiassa esitettyä ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä ei ole toistaiseksi käsitelty unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Kuten UniCredit Bank Hungaryn huomautuksista ilmenee, unionin tuomioistuimen tähänastisessa oikeuskäytännössä, joka koskee kansallisen tuomioistuimen direktiivin 93/13 nojalla viran puolesta tekemää kohtuuttomien sopimusehtojen tutkintaa, ei nimittäin yleisesti ottaen ollut epäselvyyttä siitä, että sopimusehdot muodostivat perustan asianosaisten vaatimuksille tai olivat ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevan riita-asian kohteena.¹⁸

42. Unionin tuomioistuin tarkasteli eri kysymystä myös tuomiossaan OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750). Kyseisessä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteli viidennellä kysymyksellään,¹⁹ oliko niin, että kun otetaan huomioon määräämisperiaate, se ei voinut tutkia viran puolesta sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuutta, joihin kuluttaja ei ole vaatimuksensa tueksi kantajana vedonnut. Mainitussa tuomiossaan²⁰ unionin tuomioistuin katsoi, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen on

¹⁸ Ks. esim. tuomio 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, erityisesti 49, 52 ja 56 kohta); tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, erityisesti 15–17, 21 ja 23 kohta) ja tuomio 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, 30 kohta).

¹⁹ Ks. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, 33 ja 34 kohta).

²⁰ Ks. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, 84–91 kohta).

otettava viran puolesta esiin, tarvittaessa kantajana olevan kuluttajan sijasta ja tämän puolesta, sopimusehdon mahdollinen kohtuuttomuus, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat. Vaikka tuomio OTP Bank ja OTP Faktoring on merkityksellinen käsiteltävän asian kannalta, siinä siis ei tarkasteltu, missä määrin kansallisen tuomioistuimen viran puolesta tekemä kohtuuttomien sopimusehtojen tutkinta käsittää kaikki sopimusehdot.

43. Yleisesti ottaen määräämisperiaate on perusperiaate siviilioikeudenkäynneissä kaikissa jäsenvaltioissa, ja se on erityisen merkityksellinen kuluttajien kansallisissa tuomioistuimissa nostamien kanteiden kannalta.²¹ Kyseisen periaatteen mukaan asianosaiset aloittavat tai päättävät menettelyn ja määrittävät sen kohteen, eikä tuomioistuin saa näin ollen lausua tuon kohteen ulkopuolelta (ne ultra petita).²²

44. Tätä taustaa vasten voidaan katsoa, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, joka koskee kansallisen tuomioistuimen direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla viran puolesta tekemää kohtuuttomien sopimusehtojen tutkintaa, vaikuttaa määräämisperiaatteen toimintaan siinä mielessä, että kansalliselta tuomioistuimelta edellytetään aktiivista roolia kuluttajasopimuksiin sisältyvien ehtojen kohtuuttomuuden ottamisessa esille viran puolesta, vaikka tästä seuraisi, että kansallisen prosessioikeuden mukaan tuomioistuin lausuisi asianosaisten rajaaman riita-asian ulkopuolelta.²³

45. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että kohtuuttomat sopimusehdot eivät sido kuluttajia,²⁴ kun taas sen 7 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä johdanto-osan 24. perustelukappaleen kanssa, mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi kuluttajasopimuksissa.²⁵ Vaikka näistä säännöksistä on annettu laajasti oikeuskäytäntöä,²⁶ esitän pääpiirteittäin tähän oikeuskäytäntöön perustuvat sovellettavat periaatteet, jotka ovat kaikkein merkityksellisimpiä käsiteltävässä asiassa esittämäni arvioinnin kannalta.

21 Ks. tältä osin raportti, jonka Max Planck Institute Luxembourg for Procedural Law -instituutin johtama eurooppalaisten yliopistojen yhteenliittymä on laatinut komission toimeksiannosta, ”An evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judges and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law”, JUST/2014/RCON/PR/CIVI/0082, Strand 2, Procedural Protection for Consumers, kesäkuu 2017 (jäljempänä arviointitutkimus), 289–295 kohta. Voi olla hyödyllistä huomauttaa, että tämä periaate ilmaistaan eri kieliversioissa eri tavalla, esimerkiksi hollanniksi (”lijdelijkheidsbeginsel”); ranskaksi (”principe dispositif”); saksaksi (”Dispositionsgrundsatz”); unkariksi (”rendelkezési elv”) ja espanjaksi (”principio dispositivo”).

22 Ks. esim. tuomio 7.8.2018, Hochtief (C-300/17, EU:C:2018:635, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomerin ratkaisuehdotus Vedral v. SMHV (C-106/03 P, EU:C:2004:457, 28–30 kohta); julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, 32 kohta) ja julkisasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus British Airways v. komissio (C-122/16 P, EU:C:2017:406, 84 ja 85 kohta), jossa todetaan, että ne ultra petita -periaate liittyy erottamattomasti määräämisperiaatteeseen.

23 Ks. esim. Beka, A., *The Active Role of Courts in Consumer Litigation: Applying EU Law of the National Courts’ Own Motion*, Intersentia, 2018, s. 123–125 viittauksineen. Kuten 7.6.2007 annetussa tuomiossa van der Weerd ym. (C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318, 40 kohta) todetaan, kansallisten tuomioistuinten viran puolesta tekemän unionin oikeuden soveltamisen osalta unionin tuomioistuimen lähestymistapa unionin kuluttajansuojalainsäädännön ja erityisesti direktiivin 93/13 alalla eroaa lähestymistavasta, joka on omaksuttu 14.12.1995 annettuun tuomioon van Schijndel ja van Veen (C-430/93 ja C-431/93, EU:C:1995:441) perustuvassa oikeuskäytäntölinjassa. Ks. tästä lähemmin esimerkiksi em. Beka, 2 luku ja Hartkamp, A. ym. (toim.), *Cases, Materials and Text on European Law and Private Law*, Hart, 2017, 7 luku.

24 Ks. esim. tuomio 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, 41 ja 42 kohta) ja tuomio 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, 27 ja 35 kohta). Unionin tuomioistuimen mukaan direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on sitova säännös, jonka on katsottava olevan sellaisia kansallisia sääntöjä vastaava normi, jotka kuuluvat kansallisen oikeusjärjestyksen perusteisiin.

25 Ks. esim. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 78 kohta) ja tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, 86 kohta).

26 Yleisesti tästä ks. esim. komission tiedonanto – Ohjeita kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY tulkinnasta ja soveltamisesta (EUVL 2019, C 323, s. 4; jäljempänä komission tiedonanto), 5 jakso. Kuten siinä todetaan, sen oikeuskäytännön ohella, jossa vahvistetaan kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia direktiivin 93/13 nojalla viran puolesta kohtuuttomia sopimusehtoja, on annettu huomattavasti oikeuskäytäntöä, joka liittyy sen soveltamiseen eri kansallisten menettelysääntöjen yhteydessä, ja tällöin on arvioitu niiden yhteensopivuutta sellaisten periaatteiden kanssa, joiden mukaan tällaiset säännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltioiden sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että unionin oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate), samoin kuin unionin oikeudessa taatun tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan periaatteen kanssa.

46. Uraauurtavasta tuomiosta Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores²⁷ lähtien unionin tuomioistuin on katsonut, että direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa siihen, että kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.²⁸ Direktiivissä 93/13 tarkoitettun suojan varmistamiseksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä epätasa-arvoista tilannetta voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisella aktiivisella toiminnalla.²⁹

47. Näiden näkökohtien valossa unionin tuomioistuin on katsonut, että hoitaessaan sille direktiivin 93/13 nojalla kuuluvia tehtäviä kansallisella tuomioistuimella on velvollisuus viran puolesta tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä.³⁰ Tämä kansalliselle tuomioistuimelle kuuluva velvollisuus on katsottu tarpeelliseksi tosiasiallisen kuluttajansuojan turvaamiseksi, kun otetaan huomioon muun muassa se huomattava vaara, että kuluttaja ei tunne oikeuksiaan tai kohtaa vaikeuksia niiden käyttämisessä.³¹

48. Etenkin tässä yhteydessä unionin tuomioistuin on selvästi todennut tuomiosta Pannon³² lähtien, että kansallisella tuomioistuimella on direktiivin 93/13 nojalla velvollisuus – eikä mahdollisuus – tutkia viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta sillä edellytyksellä, että tuomioistuimella on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.³³ Kansallinen tuomioistuin ei voi tutkia sopimusehdon mahdollista direktiivissä tarkoitettua kohtuuttomuutta siltä osin kuin sillä ei ole tätä varten käytössään kaikkia tosiseikkoja ja oikeudellisiä seikkoja.³⁴

49. Käsiteltävässä asiassa edellä mainitun oikeuskäytännön ja etenkin sen edellytyksen perusteella, että kansallisella tuomioistuimella on oltava käytössään viran puolesta tehtävän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, katson, että kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta kohtuuttomia sopimusehtoja direktiivin 93/13 nojalla koskee ainoastaan niitä sopimusehtoja, jotka liittyvät riita-asian kohteeseen ja joilla on yhteys asiakirja-aineistoon sisältyviin oikeudellisiin seikkoihin ja tosiseikkoihin.

50. Tällä ehdotetulla lähestymistavalla voidaan katsoa kunnioitettavan määräämisperiaatetta, sillä siinä ei lausuta asianosaisten rajaaman riita-asian ulkopuolelta. Kuten oikeuskirjallisuudessa on katsottu: ”Vaikka määräämisperiaatetta [jonka mukaan riita-asian rajaaminen kuuluu asianosaisille] *lievennetään* asianosaisten välisen perustavan epätasapainon huomioon ottamiseksi, kuluttajia koskevista oikeudenkäynneistä ei tule inkvisitorisia. Vaatimus ottaa huomioon tosiseikkojen määrittämällä riita-asian ala muodostaa ’rajan’, jota tuomioistuimet eivät voi ylittää.”³⁵

27 Ks. tuomio 27.6.2000 (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25–29 kohta).

28 Ks. esim. tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia (C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Ks. esim. tuomio 17.5.2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tältä osin unionin tuomioistuin on katsonut, että vaikka direktiivissä 93/13 edellytetäänkin, että kansallinen tuomioistuin toteuttaa aktiivisia toimenpiteitä kuluttajan hyväksi, tämä ei tarkoita, että sillä täysin kompensoitaisiin asianomaisen kuluttajan täydellinen passiivisuus. Ks. esim. tuomio 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimelle toimitettun asiakirja-aineiston ja tiettyjen osapuolten huomautusten välillä voi olla epäjohtamukaisuuksia, ja etenkin se, että DH1- ja DH2-laki olivat syynä siihen, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti uuden menettelyn (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 17–20 kohta), vaikuttaa olevan ristiriidassa niiden UniCredit Bank Hungaryn istunnossa esittämien lausumien kanssa, joiden mukaan Lintner ei vastannut ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kehotukseen ilmoittaa, minkä sopimusehtojen kohtuuttomuuden hän halusi riitauttaa. Koska nämä seikat kuuluvat ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimivaltaan, en tarkastele niitä lähemmin.

30 Ks. esim. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Ks. esim. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Tuomio 4.6.2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, 32 ja 35 kohta); ks. myös tältä osin tuomio 28.7.2016, Tomášová (C-168/15, EU:C:2016:602, 28–31 kohta).

33 Ks. esim. tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 46 kohta) ja tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, 28 kohta).

34 Ks. tältä osin tuomio 13.9.2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, 47 kohta) ja määräys 28.11.2018, PKO Bank Polski (C-632/17, EU:C:2018:963, 38 kohta).

35 Em. alaviitteessä 23 mainittu Beka, s. 77 ja 192.

51. Päinvastoin, kuten kaikkien osapuolten käsiteltävässä asiassa esittämistä huomautuksista ilmenee, lähestymistapa, jossa kansallinen tuomioistuin veloitettaisiin tutkimaan viran puolesta rajattomasti sopimusehtojen kohtuuttomuutta direktiivin 93/13 nojalla, vaikuttaisi olevan ristiriidassa jäsenvaltioiden siviiliprocessoikeuden peruseriaatteiden kanssa, myös määräämisperiaatteen ja sen periaatteen kanssa, että tuomioistuin ei saa lausua kanteen ulkopuolelta.

52. Samanaikaisesti tällä ehdotetulla lähestymistavalla varmistetaan direktiivin 93/13 perustana oleva suojajärjestelmä ja aktiivinen rooli, joka kansallisella tuomioistuimella on sen ottaessa viran puolesta esille sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuus, joita kuluttaja ei ole riitauttanut, tämän ratkaisuehdotuksen 46 ja 47 kohdassa mainitun unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti.³⁶

53. Tämä ehdotettu lähestymistapa vaikuttaa myös olevan linjassa tiettyjen jäsenvaltioiden oikeuskäytännön ja käytännön kanssa.³⁷ Esimerkiksi Ranskassa tuomioistuimilla on velvollisuus todeta pätemättömiksi kohtuuttomat sopimusehdot kuluttajia koskevissa asioissa, jos kohtuuttomuus ilmenee riita-asian osatekijöistä.³⁸ Alankomaissa Hoge Raad (ylin tuomioistuin) katsoi tuomiossaan Heesakkers v. Voets,³⁹ että jos tuomioistuimella on käytössään tarvittavat tosiseikat ja oikeudelliset seikat epäilläkseen, että sopimus kuuluu direktiivin 93/13 soveltamisalaan ja sisältää ehdon, joka on kohtuuton edellä tarkoitettulla tavalla, sen olisi tutkittava asiaa, vaikka vaatimusta tai puolustusta ei ole perustettu tällaista tutkintaa koskeviin väitteisiin. Espanjassa Tribunal Supremón (ylin tuomioistuin) tuomioista ilmenee, että kansallisella tuomioistuimella on velvollisuus valvoa viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta heti, kun sillä on käytössään tarvittavat tosiseikat ja oikeudelliset seikat.⁴⁰ Kun otetaan huomioon Unkarin hallituksen esittämät huomautukset (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 31 ja 32 kohta), vaikuttaa myös siltä, että Unkarissa kansallisen tuomioistuimen viran puolesta suorittama tutkinta koskee sopimusehtoja, joiden kohtuuttomuus voidaan todeta asiakirja-aineiston perusteella.

2. Viran puolesta toteutettavat selvittämistoimet

54. Unkarin hallituksen ja komission huomautuksiin (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 31 ja 36 kohta) viitaten on tarpeen tarkastella, edellytetäänkö tilanteessa, jossa kansallisella tuomioistuimella on viitteitä tai epäilyjä siitä, että sopimusehdot, jotka koskevat riita-asian kohdetta ja joilla on yhteys asiakirja-aineistoon sisältyviin oikeudellisiin seikkoihin tai tosiseikkoihin, saattavat olla kohtuuttomia, direktiivissä 93/13 sitä, että tuomioistuin voi ryhtyä viran puolesta selvittämistoimiin varmistuakseen tästä.

55. Katson, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa ja 7 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että kansallinen tuomioistuin voi ryhtyä viran puolesta selvittämistoimiin täydentääkseen asiakirja-aineistoa, kuten pyytää osapuolilta selvennystä tai asiakirjatodisteita, saadakseen sopimusehdon kohtuuttomuuden viran puolesta tutkimisen edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat. Näkemykseni perustuu seuraaviin syihin.

36 On syytä huomauttaa, että jo kertomuksessaan kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY soveltamisesta, KOM(2000) 248 lopullinen, 27.4.2000, 4 kohta, s. 19 ja 20, komissio totesi seuraavaa: "[Sopimusehtojen kohtuuttomuutta omasta aloitteestaan koskevan tuomioistuimen] arvioinnin on tällöin luonnollisestikin kohdistuttava ainoastaan niihin sopimusehtoihin, joilla on merkitystä riidan ratkaisemisen kannalta."

37 Ks. esim. edellä alaviitteessä 23 mainittu Hartkamp ym., s. 433–461 (jossa esitetään vertaileva analyysi kohtuuttomia sopimusehtoja koskevasta Belgian, Ranskan, Unkarin, Italian, Alankomaiden, Puolan, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan oikeuskäytännöstä).

38 Ks. kuluttajansuojalain (Code de la consommation) R632-1 §. Kyseisessä säännöksessä säädetään seuraavaa: "Le juge peut relever d'office toutes les dispositions du présent code dans les litiges nés de son application. Il écarte d'office, après avoir recueilli les observations des parties, l'application d'une clause dont le caractère abusif ressort des éléments du débat."

39 Ks. Hoge Raad der Nederlandenin tuomio 13.9.2013, ECLI:NL:HR:2013:691. Lähemmin tästä ks. esim. Ancery, A. ja Krans, B., "Consumer Protection and EU-Driven Judicial Activism in the Netherlands", teoksessa Nylund, A. ja Strandberg, M. (toim.), *Civil Procedure and Harmonisation of Law: The Dynamics of EU and International Treaties*, Intersentia, 2019, 125, erityisesti s. 136 ja 137.

40 Ks. esim. Tribunal Supremón tuomio 4.6.2019, ECLI:ESTS:2019:1713 ja tuomio 4.6.2019, ECLI:ESTS:2019:1942.

56. Asiassa VB Pénzügyi Lízing⁴¹ unkarilainen tuomioistuin tiedusteli unionin tuomioistuimelle esittämässään ennakkoratkaisupyynnössä muun muassa, onko kansallisella tuomioistuimella siinä tilanteessa, että se alkaa pohtia, onko sopimuksen oikeuspaikkalauseke, jossa myönnetään yksinomainen alueellinen toimivalta, mahdollisesti kohtuuton, velvollisuus selvittää viran puolesta tällaisen ehdon toteamisen arvioimiseksi tarpeelliset tosiseikat ja oikeudelliset seikat siinä tapauksessa, että kansallisen prosessioikeuden mukaan tällainen selvitys on mahdollinen vain silloin, kun asianosainen sitä vaatii.

57. Kyseisessä asiassa antamassaan tuomiossa⁴² unionin tuomioistuin katsoi, että kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä viran puolesta selvittämistoimiin todetakseen, kuuluuko sen käsiteltävänä olevan riidan kohteena olevassa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehdyssä sopimuksessa oleva oikeuspaikkalauseke, jossa myönnetään yksinomainen alueellinen toimivalta, direktiivin 93/13 soveltamisalaan, ja jos näin on, arvioitava viran puolesta tällaisen lausekkeen mahdollista kohtuuttomuutta. Unionin tuomioistuin jakoi tämän selvittämisen kahteen vaiheeseen ja korosti, että ensimmäisessä vaiheessa kansallisen tuomioistuimen on ”kaikissa tapauksissa ja kansallisen oikeuden säännöksistä riippumatta” selvittävä, kuuluuko riitautettu ehto direktiivin 93/13 soveltamisalaan, ja jos näin on, toisessa vaiheessa arvioitava, tarvittaessa viran puolesta, tätä ehtoa kyseisen direktiivin kohtuuttomuutta koskevien vaatimusten perusteella.

58. Unionin tuomioistuin on vahvistanut tuomionsa VB Pénzügyi Lízing myöhemmissä asioissa, toisinaan sellaisen oikeuspaikkalausekkeen yhteydessä, jossa myönnetään yksinomainen alueellinen toimivalta,⁴³ tai yleisemmin muotoillun ehdon osalta, että kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä viran puolesta selvittämistoimiin todetakseen, kuuluuko elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehdyssä sopimuksessa oleva ehto direktiivin soveltamisalaan, ja jos näin on, arvioitava tällaisen ehdon mahdollista kohtuuttomuutta.⁴⁴

59. Tässä tuomioon VB Pénzügyi Lízing perustuvassa oikeuskäytäntölinjassa on kuitenkin ilmeisesti jätetty avoimeksi kysymyksiä, jotka liittyvät etenkin siihen, rajoittuuko kansallisen tuomioistuimen velvollisuus ryhtyä viran puolesta selvittämistoimiin direktiivin 93/13 soveltamisalaan⁴⁵ vai voidaanko sitä soveltaa myös kohtuuttomuuden arviointiin, samoin kuin siihen, mitä tällaiset selvittämistoimet voisivat käsittää.

60. Vertailevasta näkökulmasta tarkasteltuna vaikuttaa siltä, että jäsenvaltioiden siviiliprosessioikeudessa annetaan yleisesti tuomioistuimille toimivalta kehottaa osapuolia esittämään lisätodisteita ja esittää osapuolille kysymyksiä selvennysten saamiseksi, kun taas varsinaisten niin kutsuttujen selvittämistoimien osalta jäsenvaltioilla on erilaisia lähestymistapoja – esimerkiksi

41 Ks. tuomio 9.11.2010 (C-137/08, EU:C:2010:659, 24, 25 ja 45 kohta).

42 Ks. tuomio 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, 49–56 kohta). Vrt. julkisasiamies Trstenjakin ratkaisuehdotus VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:401, 109–115 kohta).

43 Ks. esim. tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 44 kohta) ja tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 47 kohta). Ks. myös julkisasiamies Trstenjakin ratkaisuehdotus Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:74, erityisesti 32–46 kohta).

44 Ks. esim. tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 24 kohta); tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 43 kohta) ja tuomio 7.11.2019, Profi Credit Polska (C-419/18 ja C-483/18, EU:C:2019:930, 66 kohta). Ks. myös esim. julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2213, 31 kohta); julkisasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus Finamadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, 39 kohta) ja julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2016:696, 142 kohta ja alaviite 70).

45 Ks. tältä osin Trstenjak, V., ”Procedural Aspects of European Consumer Protection Law and the Case Law of the CJEU”, *European Review of Private Law* (2013) 451, 468–472.

tuomioistuimet hankkivat omasta aloitteestaan todisteita kuulemalla viran puolesta todistajia, kolmannet osapuolet määrätään viran puolesta esittämään todisteita, kuullaan viran puolesta asiantuntijoita tai järjestetään viran puolesta katselmuksia –, joissa mennään pitemmälle kuin pelkästään esitetään kysymyksiä tai pyydetään osapuolia toimittamaan lisää asiakirjoja.⁴⁶

61. Tämän perusteella voidaan katsoa, että kansallisen tuomioistuimen asiakirja-aineiston täydentämiseksi viran puolesta toteuttamat selvittämistoimet, kuten selvennyksen tai asiakirjatodisteiden pyytäminen riita-asian osapuolilta, näkemyksen muodostamiseksi siitä, onko sopimusehto kohtuuton, ovat asianmukaisia keinoja varmistaa direktiivin 93/13 mukainen kuluttajien suojajärjestelmä, jotta kansallinen tuomioistuin voi tutkia viran puolesta kohtuuttomia sopimusehtoja mainitun direktiivin säännösten mukaisesti.

62. Sen, että unionin tuomioistuin on korostanut oikeuskäytännössään riittävien todisteiden tarpeellisuutta direktiivin 93/13 vetoamiseksi, voidaan katsoa tukevan näkemystä siitä, että kansallisella tuomioistuimella on oltava käytössään riittävät oikeudelliset seikat ja tosiseikat viran puolesta tehtävää tutkintaa varten, kun se voi tarvittaessa ryhtyä viran puolesta vastaaviin selvittämistoimiin.

63. Esimerkiksi tuomiossaan Profi Credit Polska⁴⁷ unionin tuomioistuin katsoi, että kyseisen asian erityisolosuhteissa, joissa kansallinen tuomioistuin käsittelee sellaiseen kuluttajasopimukseen perustuvaa kannetta, jonka sopimuspuolten sopimien ehtojen kohtuuttomuudesta sillä on vakavia epäilyksiä, ja joissa sillä ei ole käytössään tarvittavia oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja, direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta edellyttävät, että tuomioistuin tutkii viran puolesta, ovatko sopimuspuolten välillä sovitut sopimusmääräykset kohtuuttomia, ja edellyttävät tältä osin, että kyseinen tuomioistuin voi vaatia esittämään asiakirjoja, joihin kanne perustuu, jotta se kykenee varmistautumaan siitä, että kuluttajien kyseisiin direktiiveihin perustuvia oikeuksia kunnioitetaan. Unionin tuomioistuin painotti, että tällainen vaatimus ei ole ristiriidassa määräämisperiaatteen kanssa, koska se on ainoastaan oikeudenkäynnin todisteluun liittyvä seikka.

64. Sitä vastoin on syytä todeta, ettei unionin tuomioistuimelle ole esitetty väitteitä, joiden mukaan kansallisen tuomioistuimen velvollisuus ryhtyä viran puolesta laajempiin selvittämistoimiin, jollaisiin viitataan tämän ratkaisuehdotuksen 60 kohdassa, olisi tarpeen direktiivin 93/13 mukaisen kuluttajien suojajärjestelmän varmistamiseksi käsiteltävän asian erityisolosuhteissa. Tämä asia kuuluu lähtökohtaisesti edelleen kansallisen tuomioistuimen kansalliseen prosessioikeuteen perustuvaan harkintavaltaan, kunhan noudatetaan unionin oikeutta.⁴⁸

3. Oikeudellinen edustus

65. Katson lisäksi, ettei kysymyksellä oikeudellisesta edustuksesta ole mitään vaikutusta arvioitaessa sitä, miten laajasti kansallinen tuomioistuin tutkii direktiivin 93/13 nojalla viran puolesta kohtuuttomia sopimusehtoja käsiteltävän asian olosuhteissa.

46 Ks. esim. arvointitutkimus (ks. edellä alaviite 21), 390–395 kohta. Kuten sen 396–399 kohdasta lisäksi ilmenee, kysymystä kuluttajan asemasta asiaa koskevan unionin direktiivin soveltamisalan kannalta voidaan tarkastella osana tuomioistuimen tehtävää luonnehtia asian tosiseikkoja asian kannalta merkityksellisten oikeussääntöjen valossa sovellettaessa iura novit curia -periaatetta. Ks. tältä osin tuomio 4.6.2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, 39–48 kohta).

47 Ks. tuomio 7.11.2019 (C-419/18 ja C-483/18, EU:C:2019:930, erityisesti 64, 66–68 ja 77 kohta).

48 Ks. tältä osin julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2016:696, 142–145 kohta), jossa todetaan, että tilanne, jossa kansallisella tuomioistuimella on viitteitä kohtuuttomista ehdoista, joita se ei kuitenkaan voi tutkia rajoitetun tutkintatoimivaltansa vuoksi, olisi ongelmallinen. Kyseisessä asiassa julkisasiamies kuitenkin katsoi, että kyseessä olleiden kansallisten sääntöjen nojalla tuomioistuimen oli mahdollista ottaa huomioon asiakirjatodisteita ja että niitä tulkittiin siten, että niissä annetaan laajempi tutkintatoimivalta perustelluissa tapauksissa, ja ettei direktiivi 93/13 siten ollut esteenä niille. Unionin tuomioistuimella ei ollut mahdollisuutta lausua asiasta, koska ennakkoratkaisupyynnö ei sen mukaan täyttänyt tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä. Ks. tuomio 16.2.2017, Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2017:126).

66. Myönnän, että vertailevasta näkökulmasta tarkasteltuna niissäkin jäsenvaltioissa, joissa noudatetaan tiukasti määräämisperiaatetta, se, missä määrin tuomioistuin osallistuu aktiivisesti ja/tai ottaa kysymyksiä esille omasta aloitteestaan, perustuu useisiin seikkoihin, myös siihen, onko asianosainen edustettuna vai ei, ja että tietyissä jäsenvaltioissa tuomioistuimen voidaan odottaa olevan aktiivisempi, kun heikompa osapuolta ei edusta asianajaja, asianosaisten välisen epätasapainon korjaamiseksi.⁴⁹

67. Kuten Unkarin hallitus on todennut, direktiivissä 93/13 säädetty suojajärjestelmä ja tämän ratkaisuehdotuksen 46 ja 47 kohdassa esitetystä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraava kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta kohtuuttomia sopimusehtoja perustuvat kuitenkin epätasapainoon, joka kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä vallitsee sopimusta tehtäessä eikä silloin, kun käytetään sopimuksesta johtuvia oikeuksia.

68. Kuten tuomiossa Rampion ja Godard,⁵⁰ jossa oli kyse kulutusluottoja koskevan unionin lainsäädännön⁵¹ tulkinnasta, todettiin, sillä seikalla, että asian on pannut vireille kuluttaja ja että tätä edustaa tässä asiassa asianajaja, ei voida perustella erilaista lopputulosta sen suhteen, onko tuomioistuimen sallittava toimia omasta aloitteestaan, koska viran puolesta tutkimista koskeva kysymys on ratkaistava jättäen huomiotta yksittäiseen oikeudenkäyntiin liittyvät konkreettiset seikat. Tätä päättelyä voidaan soveltaa kansallisen tuomioistuimen direktiivin 93/13 nojalla viran puolesta tekemän kohtuuttomien sopimusehtojen tutkinnan arviointiin, etenkin kun otetaan huomioon, että unionin tuomioistuin sovelsi direktiiviä 93/13 koskevan oikeuskäytäntönsä näkökohtia kyseisen asian olosuhteisiin.⁵²

69. Edellä esitetyn perusteella katson, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuutta, jotka liittyvät riita-asian kohteeseen ja joilla on yhteys asiakirja-aineistoon sisältyviin oikeudellisiin seikkoihin tai tosiseikkoihin. Kyseisissä säännöksissä myös edellytetään, että kansallinen tuomioistuin voi ryhtyä viran puolesta selvittämistoimiin asiakirja-aineiston täydentämiseksi, jotta se voi hankkia tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

B Toinen ja kolmas kysymys

70. Toisella ja kolmannella kysymyksellään, kun niitä tarkastellaan yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää ohjeita lähinnä siitä, onko siinä tapauksessa, että ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan, 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisen tuomioistuimen tutkittava kaikkien muiden sopimusehtojen kohtuuttomuutta tutkiessaan tietyn sopimusehdon kohtuuttomuutta.

71. Olen tullut siihen tulokseen, että näihin kysymyksiin olisi vastattava siten, että direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan, 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisella tuomioistuimella ei ole velvollisuutta tutkia viran puolesta kaikkia muita sopimusehtoja itsenäisesti kohtuuttomuuden varalta, kun se arvioi sopimusta kokonaisuutena tietyn sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkimiseksi. Päätelen näin seuraavista syistä.

49 Ks. tältä osin arviointitutkimus (ks. edellä alaviite 21), erityisesti 317–320 ja 340–342 kohta.

50 Tuomio 4.10.2007, Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, 65 kohta) ja julkisasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:199, 107 kohta). Ks. tältä osin tuomio 4.6.2015, Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, 47 kohta) ja julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus (C-497/13, EU:C:2014:2403, 72 kohta).

51 Kulutusluottoja koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 22.12.1986 annettu neuvoston direktiivi 87/102/ETY (EYVL 1987, L 42, s. 48), sellaisena kuin se on muutettuna 16.2.1998 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 98/7/ETY (EYVL 1998, L 101, s. 17). Kyseinen direktiivi on sittemmin kumottu kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2008/48/EY (EUVL 2008, L 133, s. 66).

52 Ks. tuomio 4.10.2007, Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, erityisesti 60–63 ja 69 kohta).

72. On syytä muistaa, että direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdassa säädetään merkityksellisin osin, että ”sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksetekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä *kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin* tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen”.⁵³ Kyseinen säännös on osa direktiivissä 93/13 säädettyä sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnin kehystä.⁵⁴

73. Kuten unionin tuomioistuin totesi tuomiossaan Banif Plus Bank⁵⁵ kyseiseen säännökseen viitaten, kansallisen tuomioistuimen on otettava sopimusehdon, johon sen käsiteltäväksi saatettu vaatimus perustuu, mahdollisen kohtuuttomuuden arvioinnissa huomioon kaikki muut sopimuksen ehdot eikä vain sopimusehtoja, joihin sen käsiteltäväksi saatettu vaatimus perustuu.

74. Tämä merkitsee sopimuksen ehtojen kokonaisarviointia.⁵⁶ Kuten julkisasiamies Saugmandsgaard Øe nimittäin huomautti, ”siltä osin kuin on kysymys sen arvioinnista, onko tietty sopimusehto kohtuuton vai ei, kyseistä ehtoa ei voida irrottaa asiayhteydestään. Kyseinen arviointi ei siten ole ehdoton vaan pikemminkin suhteellinen, koska se on riippuvainen sopimuksen tekoon liittyvistä erityisolosuhteista, joihin kuuluu sopimuksen kaikkien ehtojen kumulatiivinen vaikutus”.⁵⁷

75. Direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisen tuomioistuimen on siten otettava huomioon kaikki muut sopimusehdot tutkiessaan tietyn ehdon kohtuuttomuutta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta näitä muita ehtoja itsenäisesti kohtuuttomuuden kannalta osana kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan mukaista arviointia.

76. Kuten Unkarin hallitus ja komissio totesivat, tätä kokonaisarviointia tehtäessä kansallinen tuomioistuin voi kuitenkin havaita sopimusehtoja, joita voidaan pitää kohtuuttomina ja joita tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta, jos sillä on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 48 kohta) mukaisesti. Vaikka sitä, että kansallinen tuomioistuin ottaa muut sopimusehdot huomioon tietyn sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioimiseksi, ei pitäisi rinnastaa viran puolesta tehtävään tutkintaan, tämä voi edesauttaa minkä tahansa näiden ehtojen tällaista tutkintaa, jos tuomioistuimella on käytössään tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

77. Edellä esitetyn perusteella katson, että direktiivin 93/13 4 artiklan 1 kohdan, 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisella tuomioistuimella ei ole velvollisuutta tutkia viran puolesta kaikkia muita sopimusehtoja itsenäisesti kohtuuttomuuden varalta, kun se arvioi sopimusta kokonaisuutena tietyn sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkimiseksi.

⁵³ Kursivointi tässä.

⁵⁴ Tämän yleisestä tarkastelusta ks. esim. komission tiedonanto (ks. edellä alaviite 26), 3 kohta.

⁵⁵ Ks. tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 37–41 kohta). Ks. myös esim. tuomio 16.1.2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, 24 kohta).

⁵⁶ Ks. esim. tuomio 21.4.2016, Radlinger ja Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, 95 kohta).

⁵⁷ Julkisasiamies Saugmandsgaard Øen ratkaisuehdotus Biuro podróży Partner (C-119/15, EU:C:2016:387, 44 kohta).

VII Ratkaisuehdotus

78. Ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Fővárosi Törvényszékin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisen tuomioistuimen on tutkittava omasta aloitteestaan sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuutta, jotka liittyvät riita-asian kohteeseen ja joilla on yhteys asiakirja-aineistoon sisältyviin oikeudellisiin seikkoihin tai tosiseikkoihin.
- 2) Neuvoston direktiivin 93/13/ETY 4 artiklan 1 kohdan, 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan nojalla kansallisella tuomioistuimella ei ole velvollisuutta tutkia omasta aloitteestaan kaikkia muita sopimusehtoja itsenäisesti kohtuuttomuuden varalta, kun se arvioi sopimusta kokonaisuutena tietyn sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkimiseksi.